

DE, Nyelvtudományok Doktori Iskola Önértékelés¹

1. A legutóbbi akkreditáció óta bekövetkezett változások

1.1. Szerkezeti változások

Az Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Programon belül a francia alprogramot – tekintettel a DE Francia Tanszékén folyó erőteljes nyelvtörténeti, összehasonlító nyelvészeti és latin nyelvészeti kutatásokra, valamint a várható képzési igényekre (pl. olasz nyelvészet) – 2017-ben *Romanisztika* alprogrammá alakítottuk.

1.2. A doktori iskola jelenlegi szerkezete

A doktori iskola két, egymást tartalmilag kiegészítő és meghatározott kapcsolódási pontokon egymással együttműködő doktori programból áll:

Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Program

Programvezető: Dr. Kertész András. A program öt alprogramban folytat képzést:

Alprogramok:	Az alprogramok vezetői:
Angol nyelvészet (2001 óta)	Dr. Laczkó Tibor
Elméleti nyelvészet (2005 óta)	Dr. Kertész András
Romanisztika (2017 óta)	Dr. Kiss Sándor
Német nyelvészet (2001 óta)	Dr. Csatár Péter
Számítógépes nyelvészet (2005 óta)	Dr. Hunyadi László

Magyar és Finnugor Nyelvészeti Doktori Program

Programvezető: Dr. Hoffmann István. A program két alprogramban folytat képzést:

Alprogramok:	Az alprogramok vezetői:
Finnugor nyelvészet (2001 óta)	Dr. Maticsák Sándor
Magyar nyelvészet (2001 óta)	Dr. Tóth Valéria

A DENYDI belső tagolását az 1. sz. mellékletben látható organogram szemlélteti.

1.3. A DENYDI kutatási területei

angol nyelvészet, elméleti nyelvészet, finnugor nyelvészet, magyar nyelvészet, német nyelvészet, orosz nyelvészet, romanisztika, számítógépes nyelvészet.

1.4. A DENYDI képzési programja: 1. külön fájlban feltöltve

A koherencia dokumentálása:

- (i) A képzési program dokumentálja, hogy az Általános és Alkalmazott Nyelvészeti, ill. a Magyar és Finnugor Nyelvészeti Doktori Programnak közös elméleti alapozó kurzusai vannak.
- (ii) Rendszeresen sor kerül közös tudományos rendezvényekre.

¹ Az önértékelés a 2014-es akkreditáció előírásai szerint kialakított szerkezetet követi.

- (iii) A két doktori program hallgatói kölcsönösen látogatják a doktori programok által meghirdetett kurzusokat.
- (iv) A két doktori program oktatói rendszeresen részt vesznek egymás fokozatszerzési eljárásaiban.
- (v) A két program – még a korábbi akkreditációs ciklusban – szoros kutatási együttműködést alakított ki a kutatóegyetemi TÁMOP pályázat keretében, melynek látványos eredményeként a Debreceni Bölcsészettudományi Adatbázis (DEBA) (<http://deba.unideb.hu/>) továbbra is működik.

2. A doktori iskola eredményei az utóbbi 5 évben

2.1. Legfontosabb fejlesztések

- Az új típusú doktori képzéshez kialakítottuk az *új képzési tervet*. *Tanrendünket* a követelményeknek megfelelően aktualizáltuk.
- Számos *fokozatszerzési eljárást* folytattunk le.
- Az egyes alprogramok hallgatói – az előírásoknak megfelelő módon és időben – megtartották *témabemutatójukat*. (l. http://denydi.unideb.hu/?page_id=90)
- A fokozatszerzésre jelentkezett hallgatóink közül többen *doktori szigorlatot* tettek (l. http://denydi.unideb.hu/?page_id=94), ill. sor került az elkészített *értekezések előzetes vitájára* (l. http://denydi.unideb.hu/?page_id=92).
- A megvédett értekezések nagy részét előkészítettük *publikációra*. Az értekezések egy jelentős hányada monográfiaként is megjelent.
- Hallgatóink előadóként vettek részt *konferenciákon*. (l. http://denydi.unideb.hu/?page_id=55).
- A doktorhallgatók továbbra is részt vettek *tudományos kutatási pályázataink* munkálataiban.
- Doktorjelölt hallgatóink több ízben is elnyerték az Új Nemzeti Kiválóság Pályázat 10 hónapos doktorjelölti ösztöndíját.
- Hallgatóink rendszeresen publikálnak lektorált kiadványokban (l. http://denydi.unideb.hu/?page_id=55)
- A doktorált hallgatók adatait, a disszertációk téziseit, ill. azok teljes szövegét folyamatosan feltöltöttük a Debreceni Egyetem *elektronikus adatbázisába* (DEA).
- Továbbfejlesztettük doktori iskolánk lektorált elektronikus Open Access folyóiratát, az *Argumentumot*, mely gyors és igényes publikációs lehetőséget biztosít a hazai nyelvtudományi doktori iskolák hallgatói és oktatói számára (<http://argumentum.unideb.hu/>). A folyóiratot az EBSCO indexelő adatbázis is kiválasztotta, ami a nemzetközi láthatóságát nagyban megnöveli.
- Tovább bővítettük és folyamatosan aktualizáljuk a *doktori iskola honlapját*, melyen mind a korábbi, mind a legfrissebb információk elérhetők: <http://denydi.unideb.hu/>
- 2010-ben létrehoztunk egy audió- és videofelvételekre alkalmas stúdiót. A közelmúltban ezt tovább bővítettük egy szemmozgásvizsgáló berendezéssel. Ehhez az eszközhöz EEG-készüléket is csatlakoztatva a stúdió alkalmassá vált bizonyos kísérletes nyelvészeti kutatások végzésére. A HuComTech kognitív laboratóriuma a Debreceni Egyetemen egyedülálló lehetőségeket biztosít a nyelvi viselkedéssel kapcsolatos vizsgálatok megvalósítására.

2.2. A doktori iskola eredményei az utóbbi 5 évben számszerűen

<i>az adott év adatai a doktori iskolába felvett hallgatókat tekintve:</i>					
	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>
felvett hallgatók száma	12	6	4	6	5
- ebből ösztöndíjas felvett hallgató	10	6	4	6	5
- ebből önköltséges felvett hallgató	2	0	0	0	0
abszolutóriumot szerzett hallgatók száma	7	12	7	6	4
fokozatot szerzett hallgatók száma	9	2	5	1	3

2.3. A védések eredményessége

A doktori iskola utóbbi 5 évben lezajlott védései:

doktorjelölt neve	témavezető	szigorlat minősítése	értekezés/ tudományos munkásság minősítése	védés időpontja	értekezés címe	védés minősítése	cím odaítélése	fokozat minősítése
Szücs Péter	Laczkó Tibor	summa cum laude	summa cum laude	2018.03.21	On clause-initial discourse-related constructions in English and Hungarian	summa cum laude	2018.03.28	summa cum laude
Tóth Máté	Csatár Péter	summa cum laude	summa cum laude	2018.03.13	Delimiting and Classifying Metonymy: Theoretical and Empirical Challenges in Cognitive Metonymy Research	summa cum laude	2018.03.28	summa cum laude
Majoros Krisztián	Csatár Péter	summa cum laude	summa cum laude	2017.10.17	DIE ZELLE im Trichter. Eine korpusbasierte Methode der Metaphernsuche am Beispiel der Zellenmetaphern in der Biologie und in der Gesellschaftslehre	summa cum laude	2017.11.08	summa cum laude
Tóth Anikó Nikolett	Maticsák Sándor	summa cum laude	summa cum laude	2017.05.29	A számi (lapp) égtájnevek	summa cum laude	2017.06.28	summa cum laude
Barna Ferenc	Gesztelyi Tamás	summa cum laude	summa cum laude	2017.01.20	Istenalakok a Kr. u. 3. század római éremverésében. Az olimposzi istenek közé tartozó istennők ábrázolás-típusai a birodalmi éremanyagban	summa cum laude	2017.02.08	summa cum laude
Ditrói Eszter	Tóth Valéria	summa cum laude	summa cum laude	2015.12.11	Helynévrendszerek modellalapú vizsgálata. A helynévminták összevető analízise statisztikai megközelítésben	summa cum laude	2016.01.27	summa cum laude
Marinecz Kornélia Florina	Iványi Zsuzsanna	summa cum laude	cum laude	2015.09.30	Kommunikative Bürgerschaft – Soziale Positionierung und ihre Dynamik im Diskurs um die absichtliche Freisetzung gentechnisch veränderter Organismen (GVO) in Ungarn	summa cum laude	2015.11.11	cum laude
Sajgál Mónika Izabella	Iványi Zsuzsanna	summa cum laude	summa cum laude	2015.10.02	Soziale Positionierung und Handlungsmöglichkeiten im vorgerichtlichen Ermittlungsverfahren. Eine Einzelfallstudie	summa cum laude	2015.11.11	summa cum laude
Haase Zsófia	Dobi Edit	summa cum laude	summa cum laude	2015.09.03	Indirekte Anaphern als Kohärenzerscheinungen mit besonderer Rücksicht auf die indirekten pronominalen Anaphern	summa cum laude	2015.11.11	summa cum laude
Abuczki Ágnes	Furkó Péter	summa cum laude	summa cum laude	2015.06.10	A Core/Periphery Approach to the Functional Spectrum of Discourse Markers in Multimodal Context	summa cum laude	2015.09.16	summa cum laude
Peneva Dennica	Keresztes László	rite	cum laude	2014.12.11	Egyeztetési típusok vizsgálata finnugor nyelvekben (magyar, finn, észt, északi lapp)	cum laude	2015.02.02	cum laude

Kocán Béla	Hoffmann István	summa cum laude	summa cum laude	2014.02.21	Helynévtörténeti vizsgálatok a régi Ugocsa vármegyében	summa cum laude	2014.04.09	summa cum laude
Pásztor Éva	Tóth Valéria	summa cum laude	cum laude	2013.11.08	Hajdúnánás határneveinek névrendszertani vizsgálata	cum laude	2014.02.12	cum laude
Köteles-Szőke Melinda	Tóth Valéria	cum laude	summa cum laude	2013.09.25	A garamszentbenedeki apátság 1075. évi alapítólevelének nyelvtörténeti vizsgálata (Szempontok interpolált okleveleink nyelvészeti vizsgálatához)	summa cum laude	2013.09.25	cum laude
Gacsályi-Bába Barbara	Tóth Valéria	summa cum laude	summa cum laude	2013.09.13	Vizsgálatok a földrajzi köznevek története köréből	summa cum laude	2013.09.25	summa cum laude
Buzásné Sahverdova Nava-Vanda	Agyagási Klára	rite	summa cum laude	2013.09.04	Иерархия в дискурсе правосудия: власть и подчинение в речи профессионала и гражданина (на материалах юридического телешоу «Час суда»)	summa cum laude	2013.09.25	cum laude
Tillinger Gábor	Kiss Sándor	summa cum laude	summa cum laude	2013.07.10	Entre oïl, oc et francoprovençal - Différences lexicales dans la zone d'interférence appelée « Croissant » d'après les atlas linguistiques de la France	summa cum laude	2013.09.25	summa cum laude
Kovács Éva	Rácz Anita	summa cum laude	summa cum laude	2013.07.01	A Tihanyi összeírás mint helynévtörténeti forrás	summa cum laude	2013.09.25	summa cum laude
Kelemen Ivett	Maticsák Sándor	summa cum laude	summa cum laude	2013.04.19	A pluratívák (plurale tantumok) vizsgálati lehetőségei, különös tekintettel az északi lapp nyelvre	summa cum laude	2013.05.08	summa cum laude
Pappné Forgács Edit	Iványi Zsuzsanna	summa cum laude	cum laude	2013.02.25	Erwerb des deutschen Genussystems bei 14-16 jährigen ungarischen Deutschlernern. Eine empirische Untersuchung	summa cum laude	2013.03.19	cum laude
Koczogh Helga Vanda	Furkó Bálint Péter	summa cum laude	summa cum laude	2012.12.14	The Effects of Gender and Social Distance on the Expression of Verbal Disagreement Employed by Hungarian Undergraduate Students	summa cum laude	2013.02.14	summa cum laude
Lakatos Dániel	Csatár Péter	summa cum laude	summa cum laude	2012.12.07	Rund um das Argumentum Ad Hominem. Argumentationsfehler an der Schnittstelle zwischen Argumentationstheorie und Pragmatik	summa cum laude	2013.02.14	summa cum laude

A DENYDI-be tartozó programok, alprogramok fennállása (1995) óta összes megvédett diszsertációk száma: 104.

A DENYDI megalakulása óta, a doktori iskola keretein belül meghirdetett védések száma: 93.

2.4. A fokozatszerzések eredményének értékelése

A jelölt tudományágában szerzett ismereteit a szigorlati bizottság rite/cum laude/summa cum laude minősítéssel értékelte. Önálló tudományos munkássága, a doktori értekezésében és megjelent publikációiban leírt tudományos eredményei a bírálati eljárásban rite/cum laude/summa cum laude minősítést kapott. A doktori értekezés nyilvános vitáján nyújtott teljesítményét a védési bizottság rite/cum laude/summa cum laude minősítéssel értékelte.

A summa cum laude minősítések viszonylag magas száma a jelöltek többségének kiváló felkészültségét jelzi. Ugyanakkor a cum laude minősítések aránya arra utal, hogy az értékelés megfelelően differenciál a kiváló és megfelelő szintű teljesítmények között.

A lemorzsolódás, illetve a fokozatszerzési eljárás elhúzódásának okaira a CSWOT elemzés egyes szakaszai részletesen kitérnek, l. ott.

2.5. Védett hallgatóink pályakövetése

A doktori iskola megalakulása, egyben ideiglenes akkreditációja (2001) óta nyomon követjük hallgatóink pályájának további alakulását. A nyilvántartásunk szerint a 2001 óta védett hallgatók 70%-a a felsőoktatásban tevékenykedik tovább. (Közülük többen részt vesznek MTA–DE Kutatócsoportok munkájában is.) A közoktatásban, ill. más jellegű oktatásban (pl. nyelviskolákban) kb. 20%, a versenyszférában 10% helyezkedett el.

A régi és jelenlegi hallgatókkal, illetve az oktatókkal való kapcsolattartás levelezési lista és a DENYDI-Hírlevél segítségével történik. A fontos és sürgős információk egy része emailben, másik részük Hírlevélben jut el az érintettekhez. Ennek révén a már végzett hallgatóink is rendszeres és részletes tájékoztatást kapnak a doktori iskola aktuális rendezvényeiről, így a témabemutatókról, előzetes vitákról, doktori szigorlatokról és védésekről, tudományos előadásokról és konferenciákról. Levelezési listánk megfelelő eszköz a karrierkövetés szempontjából is: rendszeres időközönként kérünk és kapunk információkat védett hallgatóink pályájának alakulásáról.

3. A doktori iskola vezetőjének bemutatása

A doktori iskola vezetője Tóth Valéria egyetemi tanár, az MTA doktora.

3.1.

A publikációs tevékenység adatai (a részletes tudományometriai táblázathoz l. az MTMT-t):

Tudományos közlemények	Összesen
Összes tudományos közlemények száma	98
Monográfia	6
- idegen nyelvű, külföldi kiadású	1
- idegen nyelvű, hazai kiadású	
- magyar nyelvű	5
Folyóiratban megjelent tanulmány	42
- Idegen nyelvű tudományos cikk külföldi folyóiratban	5
- idegen nyelvű, hazai folyóiratban	2
- magyar nyelvű	35

Könyvfejezet, konferencia- vagy tanulmánykötetben megjelent tanulmány	19
- idegen nyelvű, külföldi kiadású kötetben	1
- idegen nyelvű, belföldi kiadású hazai kötetben	
- magyar nyelvű	18
Recenziók	9
- idegen nyelvű recenzió külföldi folyóiratban	
- idegen nyelvű recenzió hazai folyóiratban	1
- magyar nyelvű recenzió	8
Egyéb tudományos közlemény (szótár, tudományos beszámoló)	22
Összes független hivatkozások száma	923

3.2.

A tudományos utánpótlás terén végzett tevékenység

a) *részvétel a doktori iskolában*

- 2001-től tagja a DE Nyelvtudományok Doktori Iskolának, 2002-től témavezető
- 2009-től a DENYDI törzstagja
- 2015. július 1-jétől a magyar nyelvészeti alprogram vezetője
- 2017. október 1-jétől a DE Nyelvtudományok Doktori Iskola vezetője

b) *témavezetői tevékenység*

- 10 doktorandusznak volt a témavezetője
- 6 fokozatot szerzett doktorandusza van (mindegyik a felsőoktatásban dolgozik: hárman a DE Magyar Nyelvtudományi Tanszékén, ketten az MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoportban, egy egykori hallgatója pedig a Miskolci Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszékén)
- 2 további doktoranduszának fokozatszerzési eljárása jelenleg zajlik (egyikük elnyerte az ÚNKP doktorjelölti ösztöndíját)

3.3.

Elnyert tudományos ösztöndíjak; díjak, elismerések; pályázatok

2005–2007. Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (A magyar településnevek változása)

2010. A Debrecen Kultúrájáért Alapítvány Alkotói Ösztöndíja

2001. Gombocz Zoltán-díj (Magyar Nyelvtudományi Társaság)

2006. Kiss Lajos-díj (a Kiss Lajos-díj Kuratóriuma)

2011. Mestertanár Aranyérem (Országos Tudományos Diákköri Tanács).

2014. A Debreceni Egyetem Pro Cura Ingenii Díja (a Debreceni Egyetem rektora)

1997–2000. Ómagyar kori történeti helynévtár, OTKA-pályázat, résztvevő

2001–2004. Korai ómagyar kori helynévszótár 1., OTKA-pályázat, résztvevő

2006–2009. Helynévtörténeti vizsgálatok az ómagyar korból, OTKA-pályázat, résztvevő

1999–2002. Névtudományi kutatások az uráli nyelvek körében, OTKA-pályázat, résztvevő

2003–2007. Névtudományi kutatások az uráli nyelvek körében, OTKA-pályázat, résztvevő

2010–2012. Mai Magyar Digitális Helynévtár, TÁMOP (kutatóegyetemi pályázat), kutatócsoport-vezető

2012–2013. Névrendszertani feldolgozások a Kárpát-medence mai helynévkincsének témakörében, OTKA-pályázat (K 100580), vezető kutató

2015–2016. Onomatosystematical procession of the Carpathian basin's modern toponymicon, a Debreceni Egyetem belső kutatási pályázata (RH/751/2015), vezető kutató

3.4.

Tudományos közéleti tevékenység

a) Hazai tudományos közéleti tevékenység

- az MTA Nyelvtudományi Bizottságának tagja (2017–)
- az MTA Magyar Nyelvészeti Munkabizottságának tagja (2012–)
- az MTA Magyar Nyelvészeti Munkabizottságának elnöke (2018–)
- a Kiss Lajos-díj Kuratóriumának tagja (2014–)
- az MTA Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottságának tagja (2015–)
- Bolyai János Kutatói Ösztöndíj szakértői kollégiumának tagja (2016–)

b) Nemzetközi tudományos közéleti tevékenység

- *tagság nemzetközi testületekben*
 - az International Council of Onomastic Sciences (ICOS) 12 fős vezetőtestületének választott tagja (2014–2017, 2017–)
 - az ICOS Nemzetközi Bibliográfiai Bizottságának tagja
- *tagság nemzetközi folyóiratok szerkesztőbizottságában*
 - az *Onomastica Uralica* nemzetközi folyóirat szerkesztőbizottságának tagja (Debrecen–Helsinki)
- *nemzetközi konferenciák szervezése*
 - a XXVI International Congress of Onomastic Sciences c. világtudományos kongresszus (2017. augusztus 27.–szeptember 1., Debrecen, 230 résztvevővel) koordinátora
 - a 4 International Conference on Onomastics Name and Naming c. konferencia tudományos szervezőbizottságának tagja (2017. szeptember 5–7., Baia Mare)
 - a XXVII International Congress of Onomastic Sciences c. kongresszus (Krakó, 2020) tudományos szervezőbizottságának tagja

Szakmai önéletrajzáának további adataihoz l. a tanszéki honlapját:

<http://mnytud.arts.unideb.hu/tothvaleria.php>

4. A doktori iskola nemzetközi kapcsolatai

A doktori iskola rendkívül kiterjedt és intenzíven működő nemzetközi tudományos kapcsolatokkal rendelkezik, melyek a vendégprofesszorok meghívásának és a hallgatók külföldi részvételének szervezeti hátterét jelentik. E kapcsolatok a következő területeken hasznosulnak:

- a) Szoros együttműködést ápolunk a határon túli magyar egyetemi intézetekkel, pl. a Kolozsvári Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszékével. Oktatóik rendszeresen hirdetnek nálunk kurzusokat, részt vesznek a doktori és habilitációs eljárásokban, közös témabemutató konferenciákat szervezünk. Hallgatóink részesei lehetnek közös nemzetközi kutatási projekteknek is.

1997 óta rendszeres, ill. alkalmankénti együttműködés áll fenn a következő egyetemekkel: Université d'Angers (Franciaország), Université du Littoral, Dunkerque (Franciaország), Vrije Universiteit Amsterdam (Hollandia), Université de Paris III (Franciaország). Ezekből az intézményekből vendégoktatók érkeztek hozzánk, ill. a debreceni tanszékek oktatói bekapcsolódhattak az ottani doktori képzésbe.

Szintén szoros a kapcsolat a következő egyetemekkel: Glasgow, Dublin, King's College London, Oulu (videokonferencia útján megvalósuló szeminárium-sorozat, az e-research alkalmazásával közös kutatások), német egyetemekkel (Freiburg, Tübingen, Rostock, Bielefeld, Stuttgart, Mannheim, Lipcse, Hamburg, Konstanz, Münster), ill. más egyetemek

oktatóival is (Turku, Jyväskylä, Helsinki, Stanford, Oxford). A Balaton-program keretében tervszerű együttműködést folytattunk a Sorbonne, az École Normale Supérieure és a Clermont-Ferrand-i Egyetem szakintézményeivel. Van kapcsolatunk az Aix-en-Provence-i és a Limoges-i, ill. a varsói és a marburgi egyetemmel.

Mindezekon kívül szintén gyümölcsöző a doktori iskola kapcsolata más külföldi intézménnyel, mint pl. a Zágrabi Egyetem Általános Nyelvészeti Tanszékével, ill. a Szentpétervári Egyetem Orosz Nyelvészeti Intézetével stb.

A doktori iskola – a számítógépes nyelvészet alprogram révén – tagja a MASI (Methods for the Analysis of Social Interactions) nemzetközi hálózatnak. A hálózati tagságot egyetemi szintű szerződés erősíti meg.

- b) Hallgatóinknak lehetőségük nyílik tanulmányaikat – külföldi szervezett együttműködések révén – részképzés keretében folytatni. A hallgatóknak lehetősége van emellett arra is, hogy kettős doktoráltatás formájában folytassák tanulmányaikat (a romanisztika alprogram egyik, védés előtt álló hallgatója pl. jelenleg is a Debreceni Egyetem és az École Normale Supérieure, Párizs doktori képzésében végzi tanulmányait).
- c) Az intenzív külföldi kapcsolatokkal rendelkező alprogramok (pl. német nyelvészet, romanisztika, elméleti nyelvészet, angol nyelvészet) folyamatosan bevonnak külföldi szakembereket a fokozatszerzési eljárásba, így módon biztosítva az értekezések nemzetközi színvonalát.
- d) Mindkét program valamennyi alprogramjára jellemző, hogy a tagjai aktívan részt vesznek a nemzetközi tudományos életben, konferenciákon szervezőként, plenáris előadóként, szekcióelnökként, szimpóziumszervezőként is szerepelnek, s emellett jelentős nemzetközi társaságok tagjai. Az intézményesített kapcsolatokon túl a kutatók közötti szoros együttműködés meghívásokat és publikálási lehetőségeket ugyancsak eredményez.
- e) Doktorandusz hallgatóink rendszeresen részt vesznek előadóként nemcsak hazai, hanem külföldi konferenciákon is. A doktori iskola megalakulása óta számos ösztöndíjas tanulmányútra került sor.
- f) A doktori iskola munkájában folyamatosan részt vesznek külföldi vendégprofesszorok, akik tömbösített szemináriumokat, ill. a *Tudományos előadás-sorozat* keretében előadásokat tartanak. Hasonlóképpen a DENYDI oktatói is kapnak vendégtanári meghívásokat külföldi egyetemek doktori programjaitól.

5. A doktori iskola pályázati tevékenysége

A DENYDI oktatóinak témavezetésével elnyert pályázatok a 2013–2018-as időszakban:

A DENYDI pályázata

TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0024:

Társadalmi Megújulás Operatív Program: Tudományos képzés műhelyeinek támogatása

A Debreceni Egyetem tudományos képzési műhelyeinek támogatása

egyetemi honlapja: <http://doktori.unideb.hu/portal/>

témafelelős: Kertész András

futamidő: 2011.07.01.–2013.09.30.

elnyert összeg: 30,7 millió Ft

TÁMOP-4.2.2.B- 15/1/KONV-2015- 0001:

Társadalmi Megújulás Operatív Program: Tudományos képzés műhelyeinek támogatása

A Debreceni Egyetem tudományos képzési műhelyeinek támogatása

egyetemi honlapja: <http://doktori2.unideb.hu/>

témafelelős: Kertész András

futamidő: 2015.04.01 - 2015.11.30.

elnyert összeg: 6 965 000 Ft

Más TÁMOP-pályázatok

TÁMOP-4.2.2.C-11/1/KONV-2012-0002: *Alap- és alkalmazott kutatások hallássérültek internetes beszédfejlesztésére és az előrehaladás objektív mérésére*

alprojekt neve: D3

témavezető: Hunyadi László

futamidő: 2013.01.01.–2015.03.31.

elnyert összeg: 56,9 millió Ft

OTKA-pályázatok

OTKA K 72983: *A magyar nyelv lexikai-funkcionális megközelítése*

témavezető: Laczkó Tibor

futamidő: 2008.07.01.– 2013.06.30.

elnyert összeg: 11,6 millió Ft

OTKA K 77823: *Az inkonzisztencia problémája az elméleti nyelvészetben*

témavezető: Kertész András

futamidő: 2009-2013

elnyert összeg: 6 millió Ft

OTKA K 81913: *Szövegnyelvészet és elbeszéléselmélet*

témavezető: Kiss Sándor

futamidő: 2010.02.01.–2014.01.31.

elnyert összeg: 6,6 millió Ft

OTKA K 100580: *Névrendszertani feldolgozások a Kárpát-medence mai helynévkincsének témakörében*

témavezető: Tóth Valéria

futamidő: 2012–2013

elnyert összeg: 12,6 millió Ft

OTKA 111918: *Új megközelítések a magyar névmások nyelvtanának leírásában*

témavezető: Rákosi György

futamidő: 2015-2018

elnyert összeg: 14,9 millió Ft

OTKA K 116402: *A multimodális kommunikáció időszerkezete*

2015-2018 (főpályázó)

Konzorciumvezető: Dr. Hunyadi László

Elnyert összeg: 16,281 ezer Ft

(Konzorciumi partner: MTA Nyelvtudományi Intézete
Társvezető: Dr. Váradi Tamás
Elnyert összeg: 16,290 ezer Ft)

Egyéb pályázatok

MTA: MTA–DE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport
Adattípusok integrációja az elméleti nyelvészetben
kutatócsoport-vezető: Kertész András
futamidő: 2012-2017
elnyert összeg: 100 millió Ft
honlap: <http://nyfk.unideb.hu/elmeletinyelveszet3.htm>

MTA: MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoport
kutatócsoport-vezető: Hoffmann István
futamidő: 2013–2018, 2018–2019
elnyert összeg: 125 millió Ft
honlap: <http://mnynk.unideb.hu/>

MTA: MTA–DE-SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport
Divergáló evidencia az elméleti nyelvészetben
kutatócsoport-vezető: Kertész András
Futamidő: 2017.07.01-2022.06.30.
Támogatási összeg 110 millió Ft

MTA Szakmódszertani Pályázat 2014
Témavezető: Kertész András
Futamidő: 2015
Támogatási összeg: 3.825.000 Ft

MTA Nemzetközi konferenciaszervezési pályázat
XXVI International Congress of Onomastic Sciences c. kongresszus megszervezésére
Pályázó: Tóth Valéria, Hoffmann István
idő: 2017
Elnyert összeg: 800.000 Ft

Emberi Erőforrások Minisztériuma, Széchenyi 2020 program,
A Debreceni Egyetem fejlesztése a felsőfokú oktatás minőségének és hozzáférhetőségének együttes javítása érdekében, EFOP-3.4.3-16-2016-00021
Futamidő: 2017.01.01.-2021.09.30.
Témavezető: Dr. Bartha Elek
(a DENYDI a német nyelvészeti programjával vesz részt a pályázatban)
Támogatási összeg: 3.658.275.043 Ft

A kulturális örökség és a humán tudományok innovációi a 21. században c. nemzetközi szimpózium megszervezése
Futamidő: 2013.nov.-2014.nov.
Témavezető: Kertész András
Támogatási összeg: 4.300.000 Ft

Debreceni Egyetem belső egyetemi kutatási pályázata:

Onomatosystematical procession of the Carpathian basin's modern toponymicon

Témavezető: Tóth Valéria

futamidő: 2015–2016

elnyert összeg: 7,6 millió Ft

6. A doktori iskola infrastrukturális feltételei

- a) Az országos szinten érvényesülő, közismert anyagi nehézségek ellenére magyarországi viszonylatban igen jónak mondható a könyvtári háttér. Főként pályázati pénzekből van lehetőség a könyvtári állomány gyarapítására.
- b) Jó a számítógépes ellátottság.
- c) Az ösztöndíjas doktorhallgatóknak írásztalt és számítógép-hozzáférést tudunk biztosítani.
- d) A doktori iskolán belüli adminisztráció infrastrukturális háttérét a Germanisztikai Intézet biztosítja.
- e) Rendelkezésre állnak a kísérletes nyelvészet műveléséhez szükséges eszközök, kognitív laboratórium.

7. CSWOT elemzés

7.1. Külső korlátok

- (1) Bár az értelmiségi, ezen belül a tanári munka társadalmi megítélése és anyagi elismertsége érezhetően javult, a keresetek még mindig nem tartanak lépést a versenyszférában elérhető jövedelmekkel. Az egyetemi oktatók és kutatók alacsony társadalmi megbecsültsége és bérezése következtében a tudományos pálya nem jelent egzisztenciális perspektívát. A pályakezdő diplomás a versenyszférában igen rövid idő alatt kb. az egyetemi docensinek megfelelő vagy annál magasabb fizetést érhet el. Ez a korlát különösen erősen érinti az idegen nyelv szakos hallgatókat s ennek megfelelően az adott alprogramokat.
- (2) Ez a körülmény oda vezet, hogy egyre kevesebb arra érdemes hallgató vállalkozik a doktori képzésre, és a doktori iskolák a jó képességű diplomásoknak csak abból a jelentősen leszűkülő köréből válogathatnak, amely vállalja az értelmiségi, potenciálisan felsőoktatási oktatói munkát és az ezzel járó anyagi következményeket. Országosan megfigyelhető tendencia a bölcsészeti PhD tanulmányok népszerűségének csökkenése. Bizonyos területeken ez a korlát fokozottabban jelentkezik: a német nyelvészeti témák, illetve az újlatin nyelvek és kultúrák iránti érdeklődés például országosan is jelentősen visszaesett. A számítógépes nyelvészeti alprogram vonzáskörébe pedig számos olyan hallgató kerül, akik – lévén más karok hallgatói – a doktori tanulmányaikat másutt képzelték el folytatni.
- (3) Az a korábbi körülmény ugyanakkor, hogy a fokozatot szerzett hallgatók elhelyezkedési nehézségekkel küzdenek, ma már kevésbé érvényes: rendszeresen kap a doktori iskola és a hozzá kapcsolódó egyetemi tanszékek megkereséseket más felsőoktatási intézményektől, amelyek fiatal, lehetőleg fokozattal rendelkező szakembereknek kínálnak álláslehetőséget. Jelentős kereslet mutatkozik például a magyar nyelvészet vagy a germanisztika területén is frissen doktorált kollégák iránt.
- (4) A hallgatók – megélhetési nehézségeik következtében – a jövőben is pénzkereső tevékenység folytatására kényszerülnek, ez pedig lassítja a fokozatszerzést és hátrányosan befolyásolja tudományos munkájuk színvonalát. Az új típusú doktori képzésben a ma-

gasabb ösztöndíjaknak köszönhetően ugyanakkor ez a korlát talán egyre kevésbé áll fenn.

- (5) A doktori képzés anyagi helyzete az utóbbi években is folyamatosan romlott. A gondot növeli az, hogy ez az egyetemi bölcsészképzés finanszírozottságának általános romlása közepette folyik, így még annak a lehetősége is egyre szűkül, hogy a graduális és posztgraduális képzések alkalmanként kisegítsék egymást. A rendszer egésze végtelenen tartalékok nélkül maradt, és igen rövid időn belül komoly minőségi romlás fenyegeti.
A felsőoktatásból való folyamatos forráskivonás mellett napi szintű problémát jelent továbbá a pénzügyi adminisztráció nehézkes és nehezen kiszámítható jellege is. Az egyébként még rendelkezésre álló forrásokat (pl. Stipendiumos hallgatók ösztöndíja) sokszor késve, és nagyon rövid költési határidővel kapják meg az érintett alprogramok. Ilyen adminisztratív körülmények között nehéz a folyamatos működés pénzügyi fedezetét biztosítani, ami megnehezíti az adott alprogramokban folyó tudományos munka végzését is.
- (6) Sok a Stipendium ösztöndíjas programra jelentkező külföldi hallgató, a döntő többségük azonban alkalmatlan a doktori tanulmányokra. Az angol alprogramra különösen nagy terhet ró a jelentkezők menedzselése és a már felvett hallgatókkal való foglalkozás.
- (7) A pályázati rendszeren belüli hangsúlyeltolódások – a nagy összegű innovációs pályázatok preferálása a szűkebb témákra koncentrált alapkutatások helyett – következtében veszélybe kerül nemcsak az eddigi, igen hatékonyan működő külföldi kapcsolataink fenntartása, hanem a társintézmények oktatóival való kapcsolattartás is. Egyre kevesebb pénzügyi forrásunk van külföldi és hazai vendégprofesszorok, opponensek, bizottsági tagok meghívására, a doktori képzésben nagy tapasztalattal rendelkező, magasan képzett nyugdíjas kollégáink bérezésére.
- (8) Az alprogramok doktori finanszírozásának alacsony volta miatt a felmerülő utazási és könyvbeszerzési igényeknek is csak egy kis részét fedezik a központi keretek, az oktatók önerőből (pályázatokból) kénytelen beszerezni a kutatáshoz szükséges szakirodalmat. A pénzügyi lehetőségeink ilyen módon nem tudnak lépést tartani az emelkedő könyvárakkal.
- (9) A legnagyobb veszélyt abban látjuk, hogy a PhD-képzés egyik fontos (és néhány év múlva várhatóan a legfontosabb) potenciális bázisul szolgáló osztatlan tanárképzésben a legtehetségesebb hallgatókat támogató Klebelsberg-ösztöndíj feltételrendszere nem teszi lehetővé azt, hogy az ösztöndíjas hallgatók a PhD-képzésben és a felsőoktatásban folytassák a pályájukat. A tanárképzésben részt vevő hallgatók nagyfokú leterheltsége sem segíti a tudományos kutatómunkába történő bevonásukat és ezáltal a PhD-képzésre való felkészítésüket.
- (10) Az osztatlan tanárképzés mellett működő kétszintű képzés negatív hatással van az elméleti jellegű tanulmányokra a gyakorlati jellegű első kimenet kényszere miatt. A kétszintű képzés ugyancsak negatív hatással van a PhD-képzésbe való belépést előkészítő diákköri, tehetséggondozó munkára. Erre az alapképzési szakasz bizonyos szakokon jellemző gyakorlatorientáltsága miatt lényegében csak a mesterképzési szakaszban van lehetőség, ugyanakkor az ott rendelkezésre álló két tanév nem elegendő színvonalas TDK tevékenység kialakítására. Ráadásul bizonyos területeken nincs (pl. francia), máshol szünetel (pl. német) a diszciplináris MA képzés, és a működők sem feltétlenül a tudományos utánpótlást szolgálják alapvetően, hanem – magas szintű nyelvi tudás révén – a munkaerő-piaci igényeket.
- (11) Ugyancsak nehéz felmérni az anyagi lehetőségeket, mert sokszor csak jelszónak látszik a „tudásalapú társadalom” szlogenjének használata, miközben a felsőoktatásban

az egész oktatásügyhöz hasonlóan szinte kizárólagosan az anyagiasság és a haszon elve válik általánossá. Éppen a valódi tudomány alapját jelentő alap kutatásokra marad a legkevesebb pénz, anyagi támogatás, miközben a kevés és szűk körű tudományos felkészültséget igénylő alkalmazott tudomány válik irányadóvá, s ennek jut ki mind az anyagi, mind az erkölcsi segítség. Különösen (és indokolatlanul) hátrányosan érinti ez a kutatásfinanszírozási rendszer a bölcsészettudományokat, azon belül pedig főként a jellegzetesen nemzeti tudományokat, a magyarságtudományi diszciplínákat.

7.2. Erősségek

- (1) A doktori iskola bemenetének elsődleges merítési bázisát alkotó jelenlegi egyetemi képzés a DE Bölcsészettudományi Karán a legtöbb szak esetében az országos rangsorokban előkelő helyet foglal el, ami jelzi a megfelelő színvonalat.
- (2) Az oktatók minősítettsége, szakmai elismertsége jó. Az oktatók korösszetétele is viszonylag arányos, az utánpótlás jelenleg biztosítottnak látszik a legtöbb területen. Az alprogramok oktatói összetétele mind a minősítettség, mind a szakirányultság szempontjából jelentős változásokon ment keresztül az elmúlt években. Egyrészt több habilitációs eljárás zárult le, másrészt az elmúlt években fokozatot szerzett fiatal kollégáink révén is növekedett a magasán kvalifikált oktatók száma. A doktori iskola oktatói közül az utóbbi években többen szereztek akadémiai doktori címet, és kaptak egyetemi tanári kinevezést. Ez azt jelenti, hogy mind a törzstagok terén, mind a témavezetők kijelölésében és a doktori kurzusok meghirdetése során nehézségek nélkül teljesíteni tudjuk az oktatókkal szembeni magas szakmai követelményeket, s egyidejűleg szélesíteni tudtuk a speciális képzés palettáját is.

- (3) A doktori iskola két programja országos és nemzetközi szinten is elismert. A programokon belül több olyan meghatározó fókuszterület is van, amelyek köré rangos tudományos műhelyek szerveződtek. Ez az adott területen fokozatot szerzett hallgatók számában, a későbbi tudományos pályájukban és a doktori iskolában az adott területet művelő oktatók és kutatók meghatározó tudományos szerepében is megnyilvánul. Ilyen fókuszterületnek számít az elméleti és a német nyelvészet, az angol nyelvészet, valamint a magyar nyelv- és névtörténet.

Az elméleti nyelvészeti és a német nyelvészeti alprogram oktatói rendszeresen részt vesznek egymás fokozatszerzési eljárásaiban, illetve vállalnak témavezetést egymás doktori alprogramjában. Az alprogramok témavezetői több tudományos projektben is közösen vesznek részt (pl. MTA–DE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport) és több közös publikáció szerzői és szerkesztői (pl. Csátár, P.; Németh, T., E., Vecsey, Z.: *Használat és hatás: újabb eredmények a magyarországi pragmatikai kutatásokban*. Budapest, Loisir Könyvkiadó Kft., 2015).

Az Angol Alprogram oktatóinak – egyebek között a Lexikai-Funkcionális Grammatikai Kutatócsoport tevékenységi körében – élő kapcsolataik vannak különböző amerikai és európai nyelvészeti kutatóközpontokkal, és folyamatosan részt vesznek különböző nemzetközi tudományos eseményeken, illetve maguk is szerveznek nemzetközi konferenciákat és workshopokat. A kutatócsoport aktív résztvevője a *Parallel Grammar* 'Párhuzamos Nyelvtan' elnevezésű, széles körű nemzetközi számítógépes generatív nyelvészeti együttműködésnek. Az alprogram oktatóinak körében kiemelt kutatási területeket képviselnek a következők: generatív szintaxis és morfológia, formális szemantika, pragmatika és kísérletes nyelvészet.

A nyelvtörténeti, névtani tematika a magyar nyelvészeti alprogram és a DENYDI egyik meghatározó fókuszterületének számít. Ez összefügg azzal a ténnyel, hogy a DE Magyar Nyelvtudományi Tanszékén és a mellette működő MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoportban ez a vezető tudományos diszciplína, s az intézményt

nemcsak magyarországi, hanem nemzetközi viszonylatban is a nyelvtörténet és az onomasztika kiemelkedő és elismert tudományos műhelyeként tartják számon a szakma képviselői. Ezt mutatja egyrészt a XXVI International Congress of Onomastic Sciences c. világkongresszus megrendezése a Debreceni Egyetemen 2017. augusztus 27.–szeptember 1. között (elsőként Magyarországon, pályázattal nyerve el a rendezési jogot; 230 kutató, 41 országból vett részt rajta); illetve másrészt az is, hogy nyelv- és névtörténeti témakörben 19 disszertációt védtek meg a hallgatóink az iskola fennállása óta (magyar nyelvészetből összesen 26-ot). A doktori iskola három törzstagja is ezt a tudományterületet műveli.

- (4) Országos szinten jónak mondható könyvtár és megfelelő infrastrukturális háttér biztosítja a PhD-képzés materiális feltételeit a teljes doktori iskolában. Egyes intézetek kiemelkedően jó könyv- és folyóirat-állománnyal rendelkeznek, amely a legtöbb témakörben lehetővé teszi a doktori kutatás helyben történő megalapozását és kidolgozását.
- (5) Tartalmi szempontból doktori iskolánkban eredményes a képzés szerkezete. A képzés során a hallgatók erős elméleti jellegű – logikai, nyelvelméleti, tudománytörténeti és tudomány metodológiai – alapképzést kapnak, erre épül a disszertációk mindenkori témájához közvetlenül kapcsolódó speciális képzés. A speciális képzést mindkét doktori program számos témakörben kínálja.
- (6) Az elmúlt tanévekben is több, magasan kvalifikált külföldi szakember tartott kredit értékű doktori kurzust hallgatóinknak. Ily módon továbbra is biztosítva van a legkorszerűbb, a nemzetközi érdeklődés homlokterében álló ismeretek közvetlen átadása.
- (7) Egyes alprogramok között – jellegükből adódóan – különösen erős az együttműködés, ezáltal pedig szélesebb spektrumú és színvonalasabb oktatást tudunk a hallgatóinknak biztosítani.
- (8) A Magyarországon működő nyelvészeti doktori iskolákkal hagyományosan ugyancsak szoros a kooperáció (ELTE, SZTE, PTE, PPKE, BME). Ez közös kutatási témákban, a témavezetésben, a fokozatszerzési eljárásokban való folyamatos közreműködésben nyilvánul meg. Hallgatóink rendszeresen részt vesznek nemcsak az évente megrendezett doktoranduszkonferenciákon, hanem általában hazai és külföldi rendezésű konferenciákon. Kiemelten fontos a doktori iskola együttműködése az MTA–DE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoporttal és az MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoporttal. A kutatócsoportok folyamatosan olyan kutatási feladatokba vonják be a doktorhallgatókat, amelyek felgyorsítják a szükséges kutatói tapasztalatok megszerzését, és ezáltal PhD értekezésük témájának kidolgozását ugyancsak szolgálják. Az angol nyelvészeti alprogram oktatói rendszeresen részt vesznek az MTA Nyelvtudományi Intézet által vezetett nyelvészeti kutatási pályázatokban, s az intézmények között általában véve is szoros az együttműködés. Ebből pedig az alprogram hallgatói ugyancsak profitálnak.
- (9) Az elmúlt években több fontos pályázat elnyerésével lehetőség nyílt időnként jelentős számú hallgató, doktorhallgató és doktorjelölt alkalmazására, akik a pályázatok keretében folytatott munkájuk révén jelentős tudományos eredményeket értek el. Emellett a doktori iskola oktatói és doktorjelölt hallgatói egyaránt nyertek el egyéni ösztöndíjpályázatokat: többen részesültek Bolyai János Kutatási Ösztöndíjban, illetve az Új Nemzeti Kiválóság Program ösztöndíjaiban.
- (10) Folytatólagos pályázati tevékenységünknek köszönhetően az elmúlt években lehetőségünk volt a PhD-disszertációk témáival összefüggő legfontosabb szakirodalom folyamatos beszerzésére – bár korántsem a kívánatos mértékben.
- (11) A doktori iskolának jó kapcsolatai vannak különböző amerikai és európai nyelvészeti kutatóközpontokkal, és részben ennek, részben a hallgatók előtt nyíló gazdag ösztöndíj-kínálatnak (pl. DAAD, ÖAD, ERASMUS, nyári egyetemi ösztöndíjak) köszönhe-

- tően doktorhallgatóinknak rendszeresen biztosítani tudunk hosszabb-rövidebb időszak-
ra, de akár 1-2 évre is külföldi részképzést és kompetens külföldi témavezetést, va-
lamint tanulmányutakon, konferenciákon való részvételt. (L. a nemzetközi és hazai
kapcsolatok áttekintésére vonatkozó részt.)
- (12) A Debreceni Egyetem és a Jyväskyläi Egyetem közötti kapcsolatok sok évtizede ma-
gas szinten működnek: a hetvenes évektől kezdve debreceni lektorok dolgoztak
Jyväskyläben, 1994-ben kezdődött a mai is eredményes diákcsera-program, ezt 2009-
ben újította meg a két intézmény. Az elmúlt időszakban a doktori képzésben is együtt-
működik a két egyetem. Ennek keretében a doktorandusz hallgató képzési idejének fe-
lét/harmadát a másik intézményben töltheti, az ott szerzett krediteket mindkét részről
elfogadják, disszertációját közös bizottság előtt, az adott egyetem előírásainak megfe-
lelő eljárás keretében védheti meg.
- (13) Jelentős mértékben tudjuk biztosítani doktoranduszainknak a publikációs lehetőséget
mindenekelőtt az *Argumentum*-ban, de az alprogramok intézeteiben lektorált folyóira-
tok és évkönyvek is rangos publikálási lehetőséget jelentenek a PhD-hallgatók számá-
ra. Ilyenek pl. a *Slavica* (orosz nyelvészet – lektorált nemzetközi folyóirat), a *Sprach-
theorie und germanistische Linguistik* (elméleti nyelvészet, német nyelvészet – a
münsteri Nodus nyelvészeti kiadónál megjelenő, ERIH NAT kategóriás nemzetközi
folyóirat), *Folia Uralica Debreceniensia* (finnugor nyelvészet – ERIH NAT kategóriás
folyóirat), *Magyar Nyelvjárások* (magyar nyelvészet – lektorált, Open Access folyó-
irat), *Onomastica Uralica* (magyar nyelvészet – lektorált, nemzetközi Open Access fo-
lyóirat), *Helynévtörténeti Tanulmányok* (magyar nyelvészet – lektorált, Open Access
folyóirat), *Studia Romanica de Debrecen* (francia nyelvészet – ERIH NAT kategóriás
folyóirat), *Studies in Linguistics* (angol nyelvészet).
- (14) Hallgatóink és fokozatot szerzett hallgatóink tudományos publikációs tevékenysége,
közte a nemzetközi publikációik száma – ez utóbbi természetesen elsősorban az ál-
talanos és alkalmazott nyelvészeti programban – jelentősnek mondható. A munkáik
idézettsége – különösen a magyar nyelvészeti programban – kiemelkedő.
- (15) A szakmai képzés személyre szabott jellegű, a hatékony témavezetői munka nagyban
segíti a megfelelő tudományos előmenetelt. Az elkészült értekezések magas színvona-
lúak: értéküket mutatja az is, hogy az értekezések jó része a védést követően könyv-
ként is megjelenik.
- (16) A doktori iskolában megvédett doktori értekezések megjelentetését fontos célként je-
löltük meg, s ebben az iskola számos eredményt tud felmutatni. A Peter Lang kiadónál
megjelenő *MetaLinguistica* c. könyvsorozat biztosít egyrészt lehetőséget a kiemelkedő
disszertációk nemzetközi fórumain való megjelentetésére. A sorozat egyik kötete
(Tóth Enikő PhD-értekezése) a DE publikációs díjában részesült. Másrészt a *Magyar
Névarchívum Kiadványai sorozat* keretében biztosítunk a magyar nyelvészeti prog-
ramban nyelv- és névtörténeti témakörben megvédett kiemelkedő színvonalú doktori
értekezések számára publikációs lehetőséget. A sorozat szerkesztői a DE professzorai,
a DENYDI törzstagjai, akik e kötetek kimagasló szakmai színvonaláért garanciát vál-
lálnak. Az elmúlt tíz évben nyelv- és névtörténeti témakörben megvédett 11 doktori
értekezés közül 10 jelent meg itt monográfiaként, amelyekre az mtmt alapján 164 hi-
vatkozás és 7 ismertetés történt, s a monográfiák közül négy rangos publikációs díjban
is részesült (Akadémiai Ifjúsági Díj, Petőfi S. János-díj, MTA tudós pedagógus díja,
egyetemi publikációs díj).
- (17) Az elmúlt 3-5 évben jelentős csoportos kutatási pályázatokat indítottunk, melyekben
hallgatóink aktívan részt vettek.

7.3. Gyengeségek

- (1) Megfigyelhető bizonyos területek lefedetlensége. Az alprogramok közötti igen konstruktív szakmai együttműködés azonban ellensúlyozza az alprogramok belső gyengeségeinek egy részét. Egyes alprogramokban egyenetlen a tudományterületi megoszlás is: pl. a magyar nyelvészeti alprogramban – a DE Magyar Nyelvtudományi Tanszéke és a mellette működő MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoport profiljából adódóan – a névtan-nyelvtörténet van a legerősebben képviselve, más területeken (pl. a leíró nyelvészet) oktatóhiány van. A graduális képzésben mindemellett a doktori képzésben hiányterületnek minősülő diszciplínák is képviselve vannak. Az angol nyelvészeti alprogramban a nyelvtörténet és a fonetika-fonológia, a német nyelvészetben pedig a nyelvtörténet és a morfológia nincs kellőképpen reprezentálva. Ez részben azzal van összefüggésben, hogy az oktatásból kilépő s az említett tradicionális témákkal foglalkozó kollégákat az újonnan bekerülők (más irányú szakmai érdeklődésükből adódóan) nem tudják pótolni. Ezeket az egyenetlenségeket azonban részben az erős elméleti képzés, részben pedig a doktori iskolán belül megvalósuló együttműködések kiegyenlítik. Az alprogramok közötti még nagyobb mértékű együttműködést a doktorhallgatók oktatásában ugyanakkor fontos törekvésnéként jelöljük meg a továbbiakban is.
- (2) A magyar nyelvészeti alprogramban részt vevő, illetve fokozatot szerzett hallgatók (kutatóként is) a nemzetközi tudományos életbe jóval kisebb mértékben kapcsolódtak be, mint a doktori iskola más alprogramjai. Ez főként abból adódik, hogy a magyar nyelvészet továbbra is elsősorban nemzeti keretekben művelt tudományterület, s például a magyar nyelv- és névtörténet terén részben éppen a Debreceni Egyetemen folyó kutatások jelentik a világszínvonalat.
- (3) A doktori program pénzügyi lehetőségei csak korlátozottan teszik lehetővé, hogy a hallgatók vagy akár az oktatók még gyakrabban vegyenek részt nemzetközi konferenciákon.
- (4) A nemzetközi tudományos életbe való bekapcsolódást olykor a hallgatók gyengébb idegen nyelvi felkészültsége is nehezíti.
- (5) Kívánnivalót hogy maga után egyes alprogramok oktatóinak tudományos előmenetele, pontosabban szakmai fejlődésük eredményeinek összefüggőbb rögzítése – noha ez nem veszélyezteti a doktori iskola személyi feltételeinek teljesítését és az oktatás minőségét. Egyes kollégák esetében a kívánatosnál lassúbb előrehaladás részben magyarázható nem csekély oktatási és adminisztratív terheikkel. Egyes kisebb tanszékeken (és így egyes doktori alprogramokban is) problémaként jelentkezik az oktatói utánpótlás hiánya.
- (6) A doktorhallgatóknak az oktatásba való bekapcsolódása néhol túlzott terheket ró rájuk, ami az egyéni előrehaladást részben lassítja is. Azt ugyanakkor, hogy a doktorandusz hallgatók – 2–4 óra megtartásával – az egyetemi oktatásban is jártasságot szerezzenek, a saját tudományos előmenetelük szempontjából is fontosnak gondoljuk a továbbiakban is.
- (7) Bizonyos alprogramokban jelentős a lemorzsolódás. Ez részben külső okokkal (életkörülményekben bekövetkező változásokkal: pl. gyermekvállalás) van összefüggésben, részben pedig azzal, hogy egyes hallgatók nem látnak hosszú távú perspektívát a tudományos és egyetemi oktatói pályában. Ennek köszönhetően a hallgatók egy része nem jut el az abszolutórium megszerzéséig vagy a védésig. Azt reméljük azonban, hogy az új típusú doktori képzésben magasabb arányban kerülnek el a hallgatóink a fokozatszerzésig.
- (8) A külföldről érkező hallgatók háttértudása, felkészültsége gyakran gyengébb a helyből érkezettekénél (különösen igaz ez a Stipendium ösztöndíjas hallgatók esetében). (Tu-

dásvagyuk, munkabírásuk viszont legalább olyan erős). Ebből adódóan pedig nagy gondot kell fordítani még ezen a szinten is arra, hogy hiányosságait rövid idő alatt pótolni tudják.

7.4. Lehetőségek

- (1) A személyi feltételek hosszú távon biztosítva vannak. A professzori utánpótlás is megnyugtató: többen az elmúlt két évben védték meg akadémiai doktori értekezéseiket, és lettek (vagy lesznek ebben az évben) egyetemi tanárok, de a jelenlegi docensek közül is többen már most professzori teljesítményt nyújtanak. Akadémiai doktori eljárásuk megindítása, majd egyetemi tanári kinevezésük a következő három évben valószínűsíthető. A doktori iskolában fokozatot szerzett és oktatóként tevékenykedő, fiatalabb korosztály törzstaggyá válása elérhető közelségben van, elsősorban a publikációs tevékenység és a habilitációra jelentkezés ösztönzése révén.
- (2) Mivel úgy gondoljuk, hogy a határon túli hallgatók graduális és posztgraduális képzése a Debreceni Egyetem egyik, földrajzi helyzetéből is adódó igen fontos kötelessége, a *Gyengeségek* c. rész (8) pontjában jelzett problémára megoldást kell találnunk. Ez egy olyan konzultációs hálózat kialakítása lehet, amelyet a határon túli jelentkezők már a felvételi vizsga előtt kb. 1 évvel megkereshetnek, és így részletes tájékoztatást és konzultációt kaphatnak a követelményekről, a magyarországi egyetemeken folyó graduális képzés tartalmáról, a szükséges háttérodalomról. Egy ilyen rendszer már (többé-kevésbé spontán módon, a már idekerült hallgatók révén) kialakult a Sapientia Egyetem csíkszeredai tagozatával. További kiterjesztése jó eredményeket hozhat.
- (3) Az osztatlan tanárképzésre támaszkodva bővíthet a doktori program hallgatói merítési bázisa.
- (4) A doktori képzés átszervezése, 4 éves időtartama javíthatja a doktori képzés hatékonyságát.
- (5) A gondos témavezetésnek és a megfelelő háttérfeltételeknek köszönhetően a doktori iskolában összességében egyre több értekezés készülhet el. A megvédett disszertációk monográfiaként való megjelentetését is fontosnak tartjuk, ezzel is jelezve azok kiemelkedő színvonalát.
- (6) Mivel az alprogramokban dolgozó kutatók a nyelvtudomány igen különböző, egymással gyakran rivalizáló vagy akár összeegyeztethetetlennek tartott területein dolgoznak, de a közöttük lévő személyes kapcsolatok igen szorosak, lehetőség van az együttműködések révén olyan témák meghirdetésére, amelyek az elméletek határterületein mozognak, és azok eredményeit integrálják. Ezeken az általában kevesebbet kutatott területeken az átlagosnál több esély van a figyelemre méltó eredményekre. Ilyen törekvések a most kutatott témák között is megjelennek már.
- (7) A fokozott nemzetközi jelenlét felé a magyar nyelvészeti alprogram is igyekszik egyre erőteljesebben lépéseket tenni, s ezt a törekvést az utóbbi évek eredményei jelzik is (a XXVI ICOS kongresszus megrendezési jogának elnyerése, széles körű nemzetközi kutatási programok elindítása debreceni kezdeményezésre stb.). Ezek a törekvések a nemzetközi fórumokon való publikálás lehetőségeit is gyarapítják az alprogram oktatói és hallgatói előtt.
- (8) A finanszírozási nehézségekkel küzdő *Onomastica Uralica* c. lektorált nemzetközi folyóirat „felélesztésére” is komoly lépések történtek: 2017-ben (sok év kihagyás után) újabb száma jelent meg a folyóiratnak, s 2018-ban további 5 kötete kerülhet a nyomdába (benne 130 tanulmánnyal a világ minden tájáról).
- (9) A közeljövőben a Szlav Filológiai Intézet személyi állományának stratégiai fejlesztése indokolt. A személyi feltételek – a közelmúltban PhD-fokozatot szerzett fiatal kollégák alkalmazásával – megteremthetők. Minthogy az infrastrukturális feltételek az

oroszl nyelvészeti kutatásokhoz megfelelőek, a jövőben ennek következtében lehetőség nyílnak az orosz nyelvészeti doktorképzés újraindítására.

- (10) A francia alprogram romanisztikai alprogrammá történt kibővítése növelheti az alprogram merítési bázisát (az alprogram országos ismertetésével). A romanisztikai alprogram szorosabb együttműködése az ELTE megfelelő doktori programjával – tekintettel a már meglévő személyes kapcsolatokra – szintén ígéretes eredményeket hozhat.
- (11) A számítógépes nyelvészeti alprogram lehetőségei ugyancsak tágulnak annak köszönhetően, hogy ez egy olyan diszciplína, amely egyrészt feltételezi, másrészt kínálja a más diszciplínákkal való együttműködést. A tudományközi megközelítésnek belátható időn belüli hozadéka lehet az elméleti tudás kurrens gyakorlati megvalósítása, így a megszerzett ismeretek kurrens életpályákat határozhatnak meg.
- (12) Szükség lenne további intézményesített regionális és tágabb nemzetközi kapcsolatok kiépítésére. Jó lehetőség mutatkozik a nemzetközi kapcsolatok elmélyítésére is, részben a közös kutatási programok megvalósítása, részben hallgatóink külföldi ösztöndíjas képzése révén. Az egyes alprogramok együttműködésére (pl. az Erasmus-programokban) ezen a téren is mutatkoznak lehetőségek. A nemzetközi kapcsolatok erősítésében új irány lehet az, hogy az utóbbi évek hazai és nemzetközi kutatásfinanszírozási keretei támogatják a közép-kelet európai térségben (szlovák, lengyel stb.) megvalósuló kutatási és oktatási együttműködéseket.
- (13) Jó lehetőségek mutatkoznak külföldi kiadókkal történő együttműködésekre is, ennek eredményei (pl. egy új könyvsorozat megindításában az osztrák Praesens Verlag kiadónál) már jelenleg is látszanak.
- (14) Az egyes alprogramok a hazai felsőoktatási intézményekkel is szorosabb kapcsolatot kívánnak ápolni. Ez több szinten is megvalósulhat: évente, félévente előadások tartásával, amelyek révén tájékoztatják egymást a kollégák az intézetekben folyó kutatásokról; másrészt pedig közös kutatási projektek indításával. Az egyes alprogramok között jelenleg is meglévő kapcsolatokat (mind a témakiírás, mind az oktatás területén) továbbra is fenn kívánjuk tartani (ez a kapcsolat kifejezetten erős jelenleg is az elméleti nyelvészet és a német nyelvészet, valamint az MTA–DE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoportja között), sőt lehetőség szerint erősítjük is azokat.
- (15) A pályázati aktivitás növelésével az alprogramhoz kötődő kutatócsoportok mozgásteret növelhető, ami a képzés színvonalára is pozitívan hathat.
- (16) Az alprogramok többségének lehetősége van arra, hogy közvetlen kapcsolatot teremtsenek az elméleti és az alkalmazott nyelvészet között. A technológiával való szoros kapcsolat új perspektívákat teremt a bölcsész szakmák számára mind tudományos, mind karrierlehetőségek tekintetében. Az ipar a végzettek számára új munkalehetőségeket biztosíthat, egyben az újfajta szakmai követelmények új elméleti kérdések feltevését teszi lehetővé.
- (17) A doktori iskola szigorú minőségbiztosítási mechanizmust alkalmaz.

7.5. Veszélyek

- (1) A legnagyobb veszély a doktori iskola hallgatói bázisának, a doktori programba jelentkező hallgatók számának a csökkenésében mutatkozik meg: az elkövetkező években komoly a veszélye annak, hogy az ösztöndíjas helyeket sem tudjuk feltölteni. Ez pedig hosszabb távon színvonalalalással is járhat.
- (2) A Klebelsberg-ösztöndíj feltételrendszere miatt az osztatlan tanárképzésben részt vevő legtehetségesebb hallgatók elvesztése szintén fenyegeti a doktori iskolát (lásd *Külső korlátok (9)* is). Az osztott képzésben pedig a diszciplináris MA hiánya egyes szakokon (pl. a francián), illetve az osztatlan képzés előtérbe kerülésével a visszaszorulása más szakokon ugyancsak hatással van a doktori iskola hallgatói utánpótlására.

- (3) Az osztatlan tanárképzés mint a PhD-képzés potenciális bázisa kapcsán még egy nehézség jelentkezik: jelenleg a végzős hallgató egy évre elhagyja az egyetemet az osztatlan tanításai gyakorlat abszolválására, és csak azt követően kapja meg a diplomáját, és felvételizhet a PhD-programba. Ez a kiesés bizonyára sokakat elriaszt majd attól, hogy egy év után visszatérjen az egyetemre a doktori képzésre még akkor is, ha hallgatóként esetleg végzett tudományos kutatómunkát.
- (4) A doktori iskola hallgatóinak nagy részét a saját graduális képzésünkből átlépő hallgatók adják. Kisebb részben jelentkeznek más magyar egyetemek végzett hallgatói és az egyetem regionális szerepköréből adódóan, egyre nagyobb számban a környező országokban élő, felsőoktatásban dolgozó, legtöbbször magyar nemzetiségű fiatal oktatók/kutatók. Emellett negyedik kategóriaként számolhatunk a Stipendium ösztöndíjjal a doktori iskolába jelentkező hallgatókkal, akik képzettsége (lásd fentebb) sok esetben messze elmarad a kívánatostól. De az első és a harmadik csoport között is már számottevő felkészültségbeli különbségek adódnak a felvétel időszakában. Nem tehetjük meg azonban, hogy a gyengébb határon túli jelentkezőket kivétel nélkül elutasítjuk. Egyrészt azért, mert a tudományos utánpótlásra ott is szükség van, másrészt azért sem, mert több esetben is tapasztaltuk már, hogy az így bekerült hallgatók egy része hiányos háttere mellett is igen tehetséges, és szívós munkával képes akár arra is, hogy viszonylag rövid idő alatt komoly sikereket érjen el. Az ilyen hallgatók azonban különös odafigyelést, jóval több egyéni konzultációt és irányítást igényelnek, mint az átlag. Mindez kurzusszervezési, oktatói terhelési és nem utolsósorban órarend-szerkesztési nehézségeket is okoz. A Stipendium ösztöndíjas hallgatók képzésére ezek a nehézségek hatványozottan érvényesek.
- (5) A hallgatók esetében a tanulmányok abbahagyásának és a disszertáció el nem készültének veszélye természetesen mindig fennáll. A fent jelzett nehézségek miatt „pályaelhagyó” legkönnyebben azokból válhat, akik ösztöndíjuk lejártával megélhetésüket addigi szakmájuktól távol eső szférában találják meg. Ez nemcsak a fokozatszerzés elmaradása miatt, hanem a tudományos utánpótlás biztosítása szempontjából is komoly probléma. A tanulmányok félbehagyása a magyar nyelvészeti doktori alprogramot kevésbé jellemzi. Az az általános tendencia azonban, hogy az abszolutóriumot szerzett hallgatók nem nyújtják be évek múltán sem a doktori értekezésüket, és nem szereznek fokozatot, az utóbbi években ebben az alprogramban is felerősödött. Ezt a veszélyt azzal próbáljuk kivédeni, hogy az abszolutóriumot szerzett hallgatóinkat igyekszünk lehetőségeink szerint a tudományos munka közelében tartani, és számukra tudományos segédmunkatársi megbízásokat, esetleg ösztöndíjakat biztosítani. Az új típusú doktorképzésben ugyanakkor a szerkezeti változás, a képzési idő meghosszabbítása és a követelmények szigorodása miatt kisebbnek látjuk annak a veszélyét, hogy a hallgató abszolutóriumot szerez, de nem nyújt be értekezést.
- (6) A jelenlegi egyetemi szervezet, a külső feltételekhez való igazodás miatt nem kellőképpen kiszámítható, és nem feltétlenül kedvez a többnyire alap kutatásokat folytató humán szakképzésnek. Ezért kívánatos lenne, ha hosszú távú garanciák születnének az ilyen jellegű képzés megfelelő anyagi támogatására. Más országok mintájára jó lenne nagyobb anyagi lehetőségeket biztosítani az ilyen jellegű szakképzés céljára.
- (7) Sokkal kiszámíthatóbb költségvetési keretekre lenne szükség. Mind a támogatások mértékében, mind pedig a felhasználásukra vonatkozó adminisztratív terhek nagyságát illetően jelentős lemaradásban vagyunk már a közép-európai régióhoz képest is.

Debrecen, 2018. március 27.

1. sz. melléklet

